

Rahima Talibli

<https://orcid.org/0000-0003-2808-1554>

Dr. Azerbaijan, trehime@mail.ru

Atıf Künyesi | Citation Info

Talibli, R. (2023). Azerbaycan Cumhuriyeti'nde Devlet Gençlik Politikasının Uygulanmasının Temel Yönergeleri ve Mekanizmaları. *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, 10 (2), 1-18.

Azerbaycan Cumhuriyeti'nde Devlet Gençlik Politikasının Uygulanmasının Temel Yönergeleri ve Mekanizmaları

Öz

Her ülkenin nüfusu içinde özel ve benzersiz bir güç olarak kabul edilen gençlik, toplumdaki sosyal enerjinin ana kaynağıdır. Bu bağlamda, ayrı bir devlet politikası vektörünün gençlikle ilgili olması tesadüf olarak kabul edilemez. Nasıl ki gençler faydalı faaliyetlere doğru yönlendirilirse toplumun ana yaratıcı gücü rolünü oynayabilirlerse, bu alandaki politikaların yanlış uygulanması da gençleri istikrarsızlık yaratan yıkıcı ve yapı bozucu bir güce dönüştürebilir. Bu nedenle devletlerin kendi gençlik politikalarını belirlemeleri ve uygulamaları gerekmektedir. Devletlerin gelişmişlik düzeyi, buldukları jeopolitik alan, bu alanda meydana gelen olay ve süreçler, toplumdaki siyasi bilinç düzeyi, devlet gençlik politikasının özü, içeriği ve uygulama mekanizmaları üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Ayrı-ayrı devletlerin gençlik politikasının amacı aynı olmakla birlikte, bu amaca yönelik yaklaşım, onunla ilgili politikayı tanımlama ve uygulama mekanizmaları bu açıdan temelde birbirinden farklıdır. Bu makalenin amacı, Azerbaycan Cumhuriyeti'nin devlet gençlik politikasının devlet bağımsızlığının restorasyonundan sonraki dönemde, özellikle modern aşamada uygulama mekanizmalarını netleştirmek ve bu yönde bilimsel ve teorik açıdan öngörülerde bulunmaktır. Makalede karşılaştırmalı inceleme ve sistematik inceleme kullanılarak Azerbaycan Cumhuriyeti'nde gençlik politikasının uygulanmasının yolları ve mekanizmaları araştırılmıştır. Bunun yanı sıra mekanizmaların etkinlik derecesi değerlendirilmiş ve gelecekteki kalkınma yollarına ilişkin hipotezler ortaya konulmuştur.

Anahtar kelimeler: Azerbaycan, Gençler, Mekanizma, Model, Siyaset

Main Directions and Mechanisms of the Implementation of State Youth Policy in the Republic of Azerbaijan

Abstract

Youth, which is considered a special and unique force within the population of each country, is the main source of social energy in the society. In this regard, it cannot be regarded as a coincidence that a separate vector of state policy is related to youth. Just as young people can play the role of the main creative force of society if they are properly directed to useful activities, the improper implementation of policies in this area can also turn youth into a destructive and deconstructive force that creates instability. That is why the states need to define and implement their own youth policy. The level of development of the states, the geopolitical space in which they are located, the events and processes taking place in that space, the level of political consciousness in the society have a significant impact on the essence, content and implementation mechanisms of the state youth policy. Although the object (purpose) of the youth policy of individual (separate) states is the same, the approach to that object, the mechanisms of defining and implementing the policy related to it are fundamentally different from each other in this regard. The purpose of this article is to clarify the implementation mechanisms of the state youth policy of the Republic of Azerbaijan in the period after the restoration of state independence, especially in the modern stage, and to make predictions in this direction from a scientific and theoretical point of view. In the article, the ways and mechanisms of the implementation of youth policy in the Republic of Azerbaijan were examined using the methods of comparative analysis and systematic analysis. In addition, degree of the effectiveness of the mechanisms was evaluated and hypotheses regarding future development paths were put forward.

Keywords: *Azerbaijan, Youth, Mechanism, Model, Politics*

Giriş

Yeni teknolojilerin gelişmesi ve dünyanın hızlı küreselleşmesi, devletlerin ve toplumların içerik ve özünde temel niteliksel ve niceliksel değişikliklere yol açmıştır. Devletlerarası iletişim daha yoğun ve daha hızlı hale geldikçe, toplumlar arası ve kişilerarası iletişim de içerik olarak daha yoğun ve küreselleşiyor. Böyle bir durum gençlik politikasının içeriğini de değiştirmektedir.

Devletleri ve onları yöneten hükümetleri gençlik politikasının içeriğini ve uygulama mekanizmalarını yeniden gözden geçirmeye zorluyor. Gençlerin gerçek ihtiyaçları değişiyor. Gençliği toplumların gelecekteki gelişimini sağlayacak bir kaynak olarak görmek, onu pasif bir faaliyet nesnesi olarak görmek ciddi komplikasyonlara yol açmaktadır. Bu bağlamda, birçok gelişmiş ülke, gençlik politikasının yeni eğilimlerini ve uygulama mekanizmalarını tanımlarken bu yaklaşımı terk etmiştir. Azerbaycan Cumhuriyeti'nde devlet gençlik politikasının uygulama mekanizmalarının iyileştirilmesi ve optimize edilmesi, devletin evriminin ve gelişiminin ana yönlerini belirleyeceği için de gereklidir. Makalede karşılaştırmalı inceleme ve sistematik inceleme kullanılarak Azerbaycan Cumhuriyeti'nde gençlik politikasının uygulanmasının yolları ve mekanizmaları araştırılmıştır. Bunun yanısıra mekanizmaların etkinlik derecesi değerlendirilmiş ve gelecekteki kalkınma yollarına ilişkin hipotezler ortaya koyulmuştur.

Devlet gençlik politikasının düzenlenmesi ile ilgili konular, bu politikanın uygulanmasına ilişkin mekanizmalar dünyanın birçok ülkesindeki araştırmacıların dikkatini çekmektedir. Azerbaycanlı araştırmacılar Hamza Jafarov (Cəfərov, 2009). Anar Valiyev ve Abbas Babayev (Valiyev & Babayev, 2021) eserlerinde bir takım noktalara değinmişlerdir. Adı geçen yazarlar makalelerinde Azerbaycan Cumhuriyeti'nde gençlerin eğitimden işe geçiş sürecinde devletin gençlik destek mekanizmalarının etkinliğini değerlendirmeye çalışmışlardır. Yazarlar, bu sorunun araştırılmasına odaklanmanın temel nedeninin Azerbaycan'daki gençler arasında istihdam, eğitim ve öğretimde olmayan oldukça fazla genç olduğunu belirtmişlerdir. Yabancı ülkelerin araştırmacılarından Finn Yrjar Denstad'ın birçok çalışmasında uluslararası kuruluşların ve bazı ülkelerin gençlik politikaları ve stratejileri ile bunların oluşum ve gerçekleşme mekanizmaları incelenmiş ve analiz edilmiştir (Denstad, 2009).

1-Devletin gençlik politikasını uygulayan kurumlar

Azerbaycan Cumhuriyeti'nde devlet gençlik politikasının uygulama mekanizmalarını incelemek için öncelikle bu politikayı uygulayan kurumları incelemek gerekir. Azerbaycan Cumhuriyeti'nde devlet gençlik politikasını uygulayan başlıca kurumları şu şekilde sınıflandırmak mümkündür:

- Gençlik çalışmaları alanında devlet politikasını uygulayan devlet organları ve ilgili yapılar;
- Gençlik politikasının amaçlarına uygun faaliyetleri destekleyen finansal kuruluşlar ve fonlar;
- Faaliyetlerinin koordinasyonunu temsil eden gençlik örgütleri ve birleştirici dernekler;

- Gençlik hareketleri;
- Eğitim kurumları, spor organizasyonları, kulüpler;
- Spor federasyonları;
- Yaratıcı organizasyonlar vb.

Gençlik çalışması alanında devlet politikasını uygulayan devlet organları, gençlik ve spor bakanlıkları ve bunların yapısal bölümleri anlamına gelir. Azerbaycan Cumhurbaşkanlığı İdaresi bünyesinde Gençlik Politikası ve Spor İşleri Dairesi faaliyet göstermektedir. Bu kuruluş ülkede gençlik politikasının koordineli bir şekilde uygulanmasını sağlamaktadır. Bölüm başkanı aynı zamanda gençlik politikası ve spor konularında Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı'nın yardımcısıdır. Şu anda ülkede iki gençlik ve spor bakanlığı faaliyet gösteriyor: Azerbaycan Cumhuriyeti Gençlik ve Spor Bakanlığı ve Azerbaycan Cumhuriyeti içinde özerk bir organ olan Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti Gençlik ve Spor Bakanlığı. Devletin gençlik politikasını uygulayan ilk kurum, Azerbaycan Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev'in kararıyla 26 Temmuz 1994'te kuruldu. Bu organ oluşturulurken önüne konan asıl görev, genç neslin ülkenin sosyal, kültürel ve ekonomik kalkınması için belirlenen politikaya uygun olarak yetiştirilmesiydi. O dönem ülkenin sosyalist sistemden kapitalist sisteme, planlı ekonomiden piyasa ekonomisine geçişine denk geldi. SSCB'nin çöküşünden sonra ortaya çıkan yeni dünyada ana eğilim "demokratik gelişme" idi. Gençlik ve Spor Bakanlığı'nın kurulmasına ilişkin kararnamede, gençlerle çalışma alanındaki görevlerden birinin de toplumun demokratik gelişiminin gereklerini karşılayan politikaların uygulanması olduğu yazıldı.

Gençlik politikası uygulama mekanizmalarına ilişkin bazı nüanslar da kararnameye yansdı. Kararnamenin 3. paragrafında, yeni kurulan kurumun üç ay içinde gençlik çalışmaları alanında ulusal bir politika konsepti hazırlaması gerektiği belirtildi (Azərbaycan Respublikasının Gənclər və İdman Nazirliyi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanı, 1994). Devlet sisteminin sürekli iyileştirme ihtiyacı, devlet sisteminde zaman zaman değişikliklere yol açmıştır. Devlet yapılarının merkezileştirilmesi ilkelerine uygun olarak, Azerbaycan Cumhuriyeti Gençlik, Spor ve Turizm Bakanlığı 18 Nisan 2001'de kurulmuştur (Azərbaycan Respublikasının Gənclər, İdman və Turizm Nazirliyinin yaradılması haqqında , 2001). Yönetmelik, gençlik politikasının uygulanmasına ilişkin bir dizi mekanizma tanımlamıştır. Bunun için devlet programları uygulanmalı, etkin ve eşgüdümlü bir devlet yönetimi uygulamak için yürütme organları ve sivil toplum kuruluşlarının faaliyetleri bakanlık tarafından koordine edilmelidir.

Ayrıca, devletin gençlik politikasının uygulanması amacıyla ileriye dönük planların geliştirilmesi, gençlik politikası ile ilgili birleşik bir bilgi sisteminin oluşturulması, kitle iletişim araçlarında gençlikle ilgili projelerin uygulanması, öğrenci tartışma kulüplerinin düzenlenmesi ve tedbirlerin uygulanması planlanmıştır, gençlerin sosyal korumasını güçlendirmektir. Yeni oluşturulan kuruma, genç ailelerin sosyal ve hane içi sorunlarının giderilmesine ilişkin konuların düzenlenmesine aktif katılım ve bu yönde diğer devlet kurumlarıyla koordineli faaliyetler gibi önemli görevler verildi. Azerbaycan'ın ayrılmaz bir parçası olan Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti'nde, 30 Aralık 1994'te özerk cumhuriyet Yüksek Meclisi Başkanı'nın kararı ile Gençlik ve Spor Bakanlığı kuruldu. Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti Beden Eğitimi ve Spor Komitesi, kuruluşunun ana üssüydü XX yüzyılın 20'li yıllarında, özerk cumhuriyetin kurulmasından sonra, gençlik politikasını uygulayan bir kurumun kurulmasının ortaya çıktığını ve Konsey'in kurulduğunu belirtmek gerekir.

30 Mart 1946'da bu konsey temelinde Nahçıvan MSSC Beden Eğitimi ve Spor Komitesi kuruldu. Mevzuata göre, Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti'nde Azerbaycan devlet aygıtının iyileştirilmesi için alınan önlemlere ilişkin uyum önlemleri de uygulandı. 23 Haziran 2001 tarihinde Yüksek Meclis Başkanı tarafından imzalanan Kararname ile Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti. 28 Şubat 2006 tarihinde bu kurum Gençlik ve Spor Bakanlığı formatında yeniden kurulmuştur (Naxçıvan Muxtar Respublikası Gənclər və İdman Nazirliyinin yaradılmasının 90 illiyi qeyd olunub, 2016).

Ülkenin münferit bölge ve ilçelerinde devlet gençlik politikasının uygulanması bakanlıkların bünyesinde yer alan gençlik ve spor daireleri tarafından yürütülmektedir. Yürütme gücü ve organları Azerbaycan Cumhuriyeti'nde gençlik politikasının uygulanmasında önemli bir rol oynamaktadır. Dünyanın birçok ülkesinden farklı olarak, Azerbaycan'da gençlik politikasının uygulanmasında yerel özyönetim organlarının - belediyelerin rolü çok zayıftır. Böyle bir durumda gençlik politikasının uygulanmasındaki ana yük devlet organlarına düşmektedir. Yerel özyönetim organlarının bu pasifliğinin arka planına karşı, gençlik örgütlerinin kendileri, gençlikle ilgili sorunların çözümünde daha proaktif bir rol oynamaktadır.

Gençlik politikasının amaçlarına uygun faaliyetlerin desteklenmesini sağlayan mali kurumlar ve fonlar da Azerbaycan Cumhuriyeti'nde gençlik politikasının uygulanmasında önemli kurumlardan biridir. Bağımsızlığın ilk yıllarında, diğer birçok BDT ülkesinde olduğu gibi, Azerbaycan Cumhuriyeti'nde gençlikle ilgili projelerin desteklenmesi sürecine yabancı fonlar ve

finansal bağışçılar aktif olarak katıldı. Bu tür mekanizmalar, bağımsızlığını yeni ilan etmiş, ekonomik istikrarını tam olarak sağlayamayan ve finansal yetenekleri zayıf ülkeler için bir fırsat olarak değerlendirilse de bazı durumlarda güvenlik tehditlerine de neden olmaktadır. Çeşitli yabancı bağışçı kuruluşlar tarafından finanse edilen birçok proje, ülke gençliğinin kalkınmasından ziyade burada nüfuz ajanlarının yetiştirilmesine hizmet etti. Bu da giderek gücünü yeniden kazanan ve mali bağımsızlığa kavuşan devletin bu alanda belirleyici bir rol üstlenmesine yol açtı ve gençlik fonları oluşturuldu.

Azerbaycan Cumhuriyeti'nde bu tür ilk fon, 7 Haziran 2011'de onaylanan "2011-2015 Azerbaycan Gençliği" Devlet Programı temelinde kurulmuştur. İlgili kararname aynı yılın 19 Aralık tarihinde Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı tarafından imzalanmıştır. O dönemde Gençlik Spor Bakanlığı bünyesinde GENÇLİK Fonu kurulmuş ve yasal açıdan ona bağılıydı. 29 Aralık 2012'de Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı'na bağılı olarak Gençlik Fonu kuruldu (Azerbaycan Respublikasının Gənclər Fondu haqqında, 2022). Bu fonun faaliyeti büyük ölçüde bağımsız hale gelmiş, aynı zamanda yetki ve etki olanakları da artmıştır. Fonun eylem mekanizmalarının kurulması ve devlet idaresindeki modernizasyon süreci 2018 yılında bir başka değişikliğe yol açmıştır. O yılın Mart ayında Gençlik Fonu temelinde Azerbaycan Cumhuriyeti Gençlik Fonu adında bir kamu tüzel kişiliği kurulmuştur. Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı altında (Gənclər Fondu, 2022).

29 Mart 2012'de Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti'nde gençlikle ilgili projelere finansman sağlayacak ilgili bir kurumun kurulmasına ilişkin kararname imzalandı ve Nisan 2014'te Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı İlham Aliyev`in katılımıyla, Nahçıvan şehrinde Gençlik Merkezi hizmete açılmış ve Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti Gençlik Merkezinde Vakıf faaliyete başlamıştır. Özerk Cumhuriyet Yüksek Meclisi Başkanı'nın 27 Mart 2018 tarihli Kararnamesi'ne göre, Nahçıvan Yüksek Meclis Başkanı başkanlığındaki Gençlik Fonu bünyesinde "Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti Gençlik Vakfı" Kamu Tüzel Kişiliği kuruldu.

Devlet gençlik politikasının uygulanmasına yönelik önemli görevlerden bazıları, gençlik örgütlerinin faaliyetlerinin koordinasyonunu temsil eden birleştirici kurumlar tarafından yürütülmektedir. Azerbaycan Cumhuriyeti Gençlik Örgütleri Ulusal Konseyi, Azerbaycan Öğrenci Gençliği Azerbaycan Cumhuriyeti Ulusal Gençlik Örgütleri Konseyi, ülkede faaliyet gösteren 146 gençlik örgütünü birleştirmektedir. Yapısı itibariyle konfederal bir yapıya sahiptir. Bu doğrultuda faaliyet gösteren kuruluşlar arasında eşgüdümlü faaliyeti sağlar ve aynı zamanda işbirliğini teşvik

eder. Aynı zamanda Azerbaycan'da çalışan gençler, kuruluşların uluslararası entegrasyonunun sağlanması yönünde çalışmaktadır. Ulusal Gençlik Örgütleri Konseyi 21 Kasım 1995'te kuruldu (Cəfərov, 2012). Bu dönemde ülkenin 11 gençlik örgütü konseyin kurucuları olarak görev yaptı. Azerbaycan Cumhuriyeti Ulusal Gençlik Örgütleri Konseyi, belirlenen hedefler doğrultusunda uluslararası entegrasyonun sağlanması yönünde bir dizi adım attı. Konsey, 1997'den beri Avrupa Gençlik Forumu ve Türk Dünyası Gençlik Birliği'nin, 2002'den beri BM Ekonomik ve Sosyal Konseyi'nin ve 2004'ten beri İslam Konferansı Gençlik Forumu'nun kurucu ortağı ve tam üyesidir. 2002 yılında Azerbaycan Cumhuriyeti Ulusal Gençlik Örgütleri Konseyi, Avrasya Uluslararası Kalkınma Derneği ile birlikte İslam Konferansı Gençlik Forumu'nun oluşturulmasını başlattı ve 2003 yılında Bakü'de Forum'un 1. kurucuları toplantısını düzenledi. 2012 yılında Azerbaycan Cumhuriyeti Ulusal Gençlik Örgütleri Konseyi, genç liderlerin ve yaklaşık 40 ülkenin temsilcilerinin katılımıyla "Büyük İpek Yolu Uluslararası Gençlik Birliği"ni kurdu (Biz kimik, 2022).

Azerbaycan Öğrenci Gençlik Örgütleri Birliği 20 Kasım 2009'da kuruldu. İlk kurulduğu yıllarda 39 eğitim kurumunun Öğrenci Gençlik Örgütlerini bünyesinde bulunduran Birlik, hâlihazırda ülkenin 101 yüksek ve ortaöğretim kurumunda faaliyet gösteren Öğrenci Gençlik Örgütlerini bünyesinde barındırmaktadır. Siyasi olmayan, ticari olmayan ve sivil toplum kuruluşu olan Azerbaycan Öğrenci Gençlik Örgütleri Birliği, yasal statüsü nedeniyle eğitim kurumlarında eğitimin gelişmesine yardımcı olur, öğrencilerin çıkarlarını temsil eder ve savunur ve güvence altına alır, cumhuriyetin sosyo-politik, kültürel, sosyo-ekonomik yaşamına aktif katılımları alanında aktiftir (ATGTİ hakkında məlumat, 2022).

Gençlik kuruluşlarının başarılı faaliyetlerinden biri de uluslararası kuruluşlarla işbirliği yapmak ve bu kuruluşlarda temsil edilmeleridir. 2022 yılı itibariyle resmi bilgilere göre gençlik kuruluşları 35'ten fazla uluslararası platformda Azerbaycan Cumhuriyeti'ni temsil etmektedir. Karşılaştırmalı analiz, uluslararası platformlardaki temsilin 2001-2021 yıllarını kapsayan 10 yılda iki katına çıktığını gösteriyor. Azerbaycan'ı temsil eden gençlik örgütleri, sadece uluslararası platformlarda aktif olarak yer almakla kalmıyor, aynı zamanda birçok uluslararası ve bölgesel platformun yaratılmasının başlatıcısı olarak da hareket ediyor. İslam Konferansı Gençlik Forumu Diyalog ve İşbirliği Teşkilatı, Dünya Türk Gençlik Birliği, Dünya Genç Türk Yazarlar Birliği, "Büyük İpek Yolu" Uluslararası Gençlik Birliği işte böyle kurumlardır (Fəaliyyət İstiqamətləri, 2022).

Azerbaycan devleti, gençlik politikasını uygularken ülkedeki birçok gençlik hareketinin gücünü kullanmaktadır. Farklı zamanlarda "İreli", "Cavan", "Davam" gibi gençlik hareketleri ülkede gençlik politikasının uygulanma mekanizmalarının bir parçası olarak aktif rol oynamıştır. 2005 yılında aktif olarak faaliyete başlayan İreli Gençlik Hareketi, 2008 yılında Halk Birliği olmuştur (Cəfərovun, Azərbaycanın ictimai həyatında gənclərin rolu , 2012). Bir zamanlar 12 gençlik örgütünü ve 20.000'den fazla genci birleştiren hareketin faaliyeti, günümüzde pasif bir aşamaya girmiş olsa da, uzun yıllardır bu ülkenin önde gelen gençlik hareketi olmuştur.

Şu anda, "Davam" Gençlik Hareketi bu alandaki ana gençlik hareketidir. "Davam" tüm Cumhuriyet Gençlik Hareketi 2 Kasım'da ilan edildi ve 8 Azerbaycan gencinin girişimiyle 2020'de gerçekleşen 44 günlük Vatanseverlik Savaşı sırasında 21 Kasım'da resmen tescillendi. 2022 itibariyle bu hareket 6.000'den fazla genci bir araya getiriyor. Hareketin web sitesinde yaratılma hedeflerine ilişkin bilgiler, devletin gençlik politikasının uygulanması için ana kurumlardan biri olmayı hedeflediğini göstermektedir. Söz konusu kaynak,

"Amaç, gençler arasında dayanışmayı sağlamak, onları egemen Azerbaycan'ın devlet çıkarları etrafında harekete geçirmek, ülke gençliğini reform süreci etrafında birleştirmek, bir personel bankası olarak mesleki becerilerini artırmaktır. Eğilimlerin ve psikolojik unsurların hızla değiştiği günümüz koşullarında Azerbaycan gerçeklerinin dünya ölçeğinde tanıtımına aktif olarak katılmak, ülke gençliğinin çıkarları doğrultusunda sosyal medyada aktif rol almasını sağlamaktır durum" (Davam ÜGH – Haqqımızda, 2022).

"Davam" GH'ye kıyasla daha önce oluşturulan "Cavan" Gençlik Hareketi'nin destekçilerinin sayısı fazla olmasa da bu hareket gençlerle ilgili daha aktif projeleri de hayata geçiriyor. "Davam" GH ile karşılaştırıldığında, "Javan" GH daha gevşek bir profile sahiptir. 2017 yılında kurulan "Cavan" Gençlik Hareketi Halk Birliği'nin temel amacı, Azerbaycan gençliğini ilgilendiren konularla yakından ilgilenmek ve bunları çözmek için devletin yürüttüğü faaliyetlere destek olmaktır (Cavan GH İB – Haqqımızda, 2022).

Devletin gençlik politikasının uygulanmasında ülkede faaliyet gösteren eğitim kurumları, özellikle orta ve yüksek öğretim kurumları, özellikle önemli kurumlar olarak kabul edilmektedir. Devletin gençlik politikasının eğitimle ilgili hedeflerinin çoğu bu kurumlar tarafından gerçekleştirilmektedir. Ülkenin yükseköğretim kurumlarında faaliyet gösteren öğrenci gençlik, öğrenci sendikası örgütleri, öğrenci bilim dernekleri gençlerin örgütlenmesinde önemli rol oynamaktadır. Ayrıca spor organizasyonları, kulüpler, spor federasyonları devletin gençlik

politikasının uygulanmasında önemli role sahip kurumlardır. Ülkedeki yaratıcı kuruluşların gençlik kolları da aktif.

2-Devlet gençlik politikasının uygulama mekanizmaları

Azerbaycan Cumhuriyeti'nde devlet gençlik politikası çeşitli yönlerde uygulanmaktadır. Yapılan analizler, bağımsızlık kazandıktan sonra uzun yıllar gençlik politikası çerçevesinde asıl ilginin spora odaklandığını göstermektedir. Gençlik politikasının öncelikli yönü spor konuları olmuştur. Gençlerin eğitimi ile ilgili adımlar atıldığı doğrudur. Ancak bu sporla karşılaştırıldığında daha zayıftı. Geline aşamada devletin gençlik politikasında eğitim konularının öncelik düzeyinin giderek sporun öncelik düzeyi ile eşitlendiğini gözlemlemek mümkündür. Şu anda, devlet gençlik politikasının uygulanmasının ana mekanizmaları olarak aşağıdakiler tanımlanabilir:

- Gençlik için devlet programlarının kabulü;
- Çeşitli kuruluşlar tarafından ortaya konan gençlik projelerini desteklemek ve finanse etmek;
- Gençlerin geleneksel ve özel toplantılarının düzenlenmesi;
- Gönüllü enstitünün geliştirilmesi;
- Gençlerin kamu yönetimine katılımı.

Gençlik politikasının temel amacı, gençlerin gelişimi için uygun bir ortam yaratmak ve onları desteklemektir. Gençlerin potansiyellerini gerçekleştirmeleri ve kamusal yaşamın tüm alanlarına aktif olarak katılmaları, çeşitli becerilerini geliştirmeleri için fırsatlar yaratmak çok önemlidir. Bu açıdan gençlerin toplumdaki etkinliğini sağlamak için ilgili etkinliklerin planlanması en önemli noktalardan biri olarak kabul edilmektedir.

Gençlik gelişimi ile ilgili devlet programları, Azerbaycan Cumhuriyeti'nde gençlik politikası ile ilgili etkinliklerin planlanmasında önemli mekanizmalardan biridir. Ağustos 2005'ten bu yana, bu tür ilk belge -"Azerbaycan Gençlik Devlet Programı (2005-2009 yılları)" Azerbaycan Cumhuriyeti'nde kabul edildi (Azərbaycan Gəncliyi Dövlət Proqramının (2005-2009- cu illər), 2005).

"2011-2015'te Azerbaycan Gençliği" Devlet Programının uygulanmasına Temmuz 2011'den itibaren başlanmış ve "2017-2021'de Azerbaycan Gençliği" Devlet Programının uygulanmasına 15 Eylül 2017'den itibaren başlanmıştır. 26 Ocak 2015'te "2015-2025 Azerbaycan Gençliğinin Kalkınma Stratejisi" başlıklı belge kabul edilmiştir. (Dövlət Proqramları, 2022).

Gençlik politikasını uygulamaya yönelik ana mekanizmalardan biri, gençler arasında sosyal aktiviteyi teşvik eden etkinlik ve projelerin uygulanmasıdır. Yapılan analizler, Azerbaycan'da bağımsızlığın ilk 10 yılında bu tür projelerin uygulanmasının ülkenin başkenti Bakü'de daha yaygın olduğunu ve gençlik örgütlerinin faaliyetlerinin ağırlıklı olarak ülkenin başkentinde yoğunlaştığını göstermektedir. Burada uygulanan projeler hem sayı hem de yön çeşitliliği açısından bölgeleri aşmıştır. Bu dönemde ağırlıklı olarak yabancı donör kuruluşlar, gençlerin bölgelerde sosyal aktivite sağlayan çeşitli projelere dahil edilmesinde belirli bir rol oynamıştır.

2000'li yılların ortalarından itibaren bu konuya yaklaşım değişti. Her şeyden önce, bölgelerde gençliğin etkinleştirilmesi ile ilgili projelerin uygulanmasında ana girişimler devlet destekli ulusal gençlik kuruluşlarından gelmeye başladı. Ülkenin başkentinde faaliyet gösteren gençlik örgütleri, birçok projenin bölgelerde uygulanmasına öncelik vermeye başladılar. Bu bağlamda, sonraki yıllarda kurulan Gençlik Fonları da projelerin gerçekleştirilmesine yönelik finansman tedbirlerinin uygulanmasında önemli rol oynamıştır. Azerbaycan Cumhuriyeti Gençlik Fonu, faaliyetinin 10 yılı boyunca, gençler ve gençlik örgütleri için hibe yarışmaları düzenlemiş, uluslararası etkinliklere katılımlarını ve uluslararası kuruluşların staj programlarını finanse etmiş, yetenekli gençlerin öğrenim ücretlerini özel olarak karşılamıştır, ülkedeki sosyal koruma ihtiyaçları, yabancı ülkelerin prestijli yükseköğretim kurumlarında yüksek lisans eğitiminin finansmanı, genç istihdamı ve genç gelişimi ile ilgili binlerce faaliyet hayata geçirilmiştir. 10 yıl boyunca Azerbaycan Cumhuriyeti Gençlik Fonu, gençlik ve gençlik kuruluşları tarafından yapılan 11.000 hibe başvurusundan 4.550'sini destekledi, 650'den fazla gencin eğitim masraflarını karşıladı ve gençlerin ve gençlik kuruluşlarının katılımını sağladı, 330 uluslararası etkinlik gerçekleştirdi.

Örneğin 2 Şubat 2019'da Azerbaycan Cumhuriyeti Gençlik Fonu'nun maddi ve teknik temeli esas alınarak Gençlik Geliştirme ve Kariyer Merkezi kurulmuştur (İnkişafın mərkəzində Sən!, 2022).

Aynı yılın 1 Ekim tarihinde Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı tarafından imzalanan "Azerbaycan Cumhuriyeti Gençlik Fonunun Faaliyetlerini Desteklemek İçin Ek Tedbirler Hakkında" talimatına göre, Haydar'daki Gençlik Geliştirme ve Kariyer Merkezi temsilcileri Cumhuriyetin tek tek büyük yerleşim yerlerinde (şehir ve bölgelerde) faaliyet gösteren Aliyev merkezlerinin oluşturulmasına başlandı. Bu tür merkezlerin oluşturulması için Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı'nın yedek fonundan 4 milyon manat tahsis edildiğini belirtmek

gerekir (Azərbaycan Respublikasının Gənclər Fondunun fəaliyyətinin dəstəklənməsi ilə bağlı əlavə tədbirlər haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı , 2018). Resmi verilere göre 2022 yılı sonu itibariyle Gençlik Geliştirme ve Kariyer Merkezi temsilcilikleri cumhuriyetin 55 ilçesinde faaliyet gösteriyordu (İnkişafın mərkəzindəSən!, 2022). Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti Gençlik Fonu, kuruluşundan 2022 yılına kadar 1.700'den fazla projenin uygulanmasını desteklemiştir.

Gençlik politikası uygulamasının diğer mekanizmalarıyla karşılaştırıldığında, gençlerin geleneksel ve özel toplantılarının düzenlenmesinin iki özelliği vardır. Sadece gençlik politikasının uygulanması için değil, aynı zamanda bu politikanın oluşturulması ve geliştirilmesi için bir mekanizmadır. Burada, gençlerin geleneksel toplantıları, 1996'dan beri düzenlenen Gençlik Forumları anlamına geliyor. Bilindiği gibi ilk gençlik forumunun yazarı ve başlatıcısı Azerbaycan halkının milli lideri Haydar Aliyev'di. Haydar Aliyev'in Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı olarak yetkilerini kullanmaya başladığında tanıştığı ilk gruplardan birinin Azerbaycan gençliğinin temsilcileri olduğunu belirtmek gerekir. 22 Eylül 1993 tarihinde yapılan bu toplantıda Haydar Aliyev, gençleri ülkenin sosyal ve siyasi yaşamına aktif olarak katılmaya ve ülkenin kaderine kayıtsız kalmamaya çağırdı (Cəfərov, 2009).

1996 yılından bu yana, farklı yıllarda düzenlenen ve geleneksel bir toplantı niteliğindeki gençlik forumları, gençlerin Azerbaycan Cumhuriyeti'nin karşı karşıya olduğu önemli görevlerin çözümüne aktif olarak katılmaya hazır olduklarını gösterdi ve gençlerle yapılan çalışmalarda gözle görülür bir artışa yol açtı (Cəfərov, 2012).

Devlet gençlik politikasının uygulanmasının önemli mekanizmalarından biri olarak gençlerin gönüllülük faaliyetlerine katılımı özel ilgi görmektedir. Analizler, özellikle 2012 yılından itibaren Azerbaycan Cumhuriyeti'nde gönüllülüğün birçok faaliyet alanına girdiğini, ülke çapında bir harekete dönüştüğünü ve gençlerin yaşam tarzının bir parçası haline geldiğini göstermektedir. Azerbaycan'da düzenlenen birçok prestijli etkinliğe ("Eurovision-2012", 2015 Avrupa Oyunları (2015), IV İslami Dayanışma Oyunları (2017), "Formula-1" yarışmaları vb.) genç gönüllüler aktif olarak katıldı.

2020 ülkede "Gönüllüler Yılı" ilan edildi. Bu bağlamda, Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı tarafından imzalanan ilgili kararnamede gençlikle ilgili konulara özel önem verilmiştir. Kararnamede, gönüllülük faaliyetlerinin yaygınlaştırılması için gerekli tedbirlerin alındığı, normatif bir yasal çerçevenin oluşturulduğu ve geliştirildiği, gönüllü hareketinin

yaygınlaşması nedeniyle devlet destek mekanizmalarının oluşturulduğu belirtildi. Daha sonra kararnamenin imzalanmasının amacının, gençlerin bireysel gelişimini teşvik etmek, sosyal sorumluluk duygularını artırmak, gençlerin potansiyelini halkın refahı ve sürdürülebilir kalkınması için etkin bir şekilde kullanmak olduğu belirtildi. (Azərbaycan Respublikasında 2020-ci ilin “Könüllülər ili” elan edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı , 2019).

Uygulanan maksatlı politika sonucunda ülkede gönüllülük hareketi genişlemiş, ülkede uygulanan önlemleri desteklemek amacıyla gönüllülük hareketleri ve örgütlerinin girişimiyle Azerbaycan Gönüllüler Koordinasyon Merkezi (ACEC) kurulmuştur. Bu merkez "ASAN Gönüllüleri" Gençlik Teşkilatı Halk Birliği, "Bölgesel Kalkınma" Halk Birliği, "Bir Gönüllü" Öğrenci İşbirliği Halk Birliği, Azerbaycan Öğrenci Gençlik Örgütleri Birliği, "Gönüllü ARKADAŞ" Programı, "Tarımsal Kalkınma Gönüllüleri" Halk Birliği, "Ulaştırma Gönüllüler" Programı, Bakü İl Çevre Gönüllüleri, "Göç Gönüllüleri" Halk Birliği, "Gönüllü Gümrük Memuru" müfrezesi, "Turizm Gönüllüleri" Halk Birliği ile "Genç Gönüllüler" Hareket Merkezi ve gençlerin aktif olarak katıldığı diğer gönüllü kuruluş ve hareketler insanlar koordineli faaliyetleri uygulamaya başladılar ((Əliyev, 2020).

COVID-19 pandemisinin tüm dünyaya yayıldığı ve Azerbaycan dahil birçok ülkenin zorunlu karantina tedbirlerine ve kapanışlarına geçtiği dönemde gerçekleştirilen birçok eylemle gönüllü kuruluşlar ve hareketler süreçlerin düzenlenmesine katkı sağladı. Bu amaçla "Yaşlılarımızı koruyalım" ve "Gönüllü komşu" eylemleri gerçekleştirildi. 2020 yılında 44 gün süren savaş sırasında gönüllü hareketler tarafından bir takım girişimler ortaya konulmuştur. Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı, devletin ülkedeki gönüllülük hareketinin yayılmasıyla da ilgilendiğini vurguladı ve önemini vurguladı:

"Gönüllülük diğer geleneksel davranış kurallarının yeni bir tezahürüdür. Bu nedenle gençleri örgütlemek, bir amaç için birleştirmek, toplumu arındırmak ve personel potansiyelini yetiştirmek açısından bu harekete çok olumlu bakıyorum. Bu nedenle Azerbaycan'da bu hareketin çok parlak bir geleceği olduğuna eminim" (Prezident İlham Əliyev Azərbaycan Gəncləri Gününün 25 illiyinə həsr olunmuş Gənclər Forumunda iştirak edib , 2022).

Devlet gençlik politikasının önemli unsurlarından biri, gençlerin devlet idaresine katılımının genişletilmesidir. Bu süreç uzun yıllardır kademeli olarak yürütülmekte olup, 2020 yılından itibaren daha kapsamlı hale gelmiştir. Bu sürecin yaygınlaşması ve hızlanması, genç neslin

modern aşamada dünyada hakim olan dinamizme ve hızlı değişimlere uyum sağlama potansiyelinin yüksek olmasından kaynaklanmaktadır.

3-Devlet gençlik politikasını uygulama mekanizmalarını geliştirme alanında uluslararası kuruluşların deneyimlerini kullanmak

Azerbaycan Cumhuriyeti'nin gençlik politikasını belirleme ve uygulama sürecini daha da iyileştirmek için bir dizi uluslararası kuruluşun fırsatlarından ve bunların sunduğu iyileştirme mekanizmalarından yararlanılabileceğine inanıyoruz. Örneğin, gençlik politikasının uygulanmasıyla ilgili tanımlanmış kalite standartlarının kullanılması kabul edilebilir seçeneklerden biridir. Her ne kadar gençlik politikasının geliştirilmesi ve uygulanması için kalite standartları fikri dünyada nispeten yeni olsa da.

Birleşmiş Milletler tarafından benimsenen Dünya Gençlik Eylem Programı (WFP veya WPAY) hedeflerinin standart olarak benimsenmesi ve programda belirtilen öncelikli yönergelerin dikkate alınması da önemli sonuçlara ulaşılmasına olanak sağlayacaktır. Azerbaycan Cumhuriyeti'nde gençlik politikası alanında kabul edilen bir dizi belgenin içeriğinin analizinin, bu programda bulunan noktaların kullanıldığını gösterdiği doğrudur. Ancak her durumda, bu öncelikleri daha ciddiye almak faydalı olacaktır. Unutulmamalıdır ki BM Genel Kurulu, dünya çapında gençlerin durumunu iyileştirmek ve bunun için pratik yönergeler ortaya koymak için BM Genel Kurulu'nu 1995 yılında kabul etmiştir. Dünya Gençlik Eylem Programı, gençlik alanında 15 öncelikli yönü kapsamaktadır. Bu yönergeler arasında eğitim, istihdam, açlık ve yoksulluk, sağlık, çevre, uyuşturucu bağımlılığı, çocuk adaleti, boş zamanların etkin düzenlenmesi, kız ve genç kadınların toplum yaşamına tam olarak etkin katılımı, gençlerin topluma katılımının artırılması ve gençlerin topluma katılımının artırılması yer almaktadır. karar vermede, HIV/AIDS ile mücadelede, silahlı çatışmalarda, nesiller arası problemlerde vb. içerir (World Programme of Action for Youth: [Electronic resource] / The official site of UN, 2022). Unutulmamalıdır ki, bu eylem programı benimsenmiş olmasına rağmen, üye devletler onun standartlarına uymakla yükümlü değildir.

Gençlik politikası uygulama mekanizmalarının iyileştirilmesi ve değerlendirilmesi için üye ülkelerin daveti üzerine ulusal gençlik politikasını değerlendirmek için Avrupa Konseyi Gençlik ve Spor Müdürlüğü tarafından geliştirilen sistemin kullanılması da faydalı olacaktır. Yerleşik deneyim ve emsallere dayalı olarak, böyle bir değerlendirmenin, kapsamlı bir ulusal değerlendirme raporuna ve ülkelere yapılan izleme ziyaretleri sırasında elde edilen bilgilere dayalı

olarak uluslararası bir uzman grubu tarafından gerçekleştirildiği belirtilmelidir. Bu uzman grubun oluşturduğu raporun taslağı, açık oturumlarda Avrupa Konseyi Gençlik Yönlendirme Komitesine ve ilgili ülkenin gençlik işlerinden sorumlu bakanına sunulur.

Yukarıda belirtilen uluslararası kuruluşların yanı sıra Uluslararası Ulusal Gençlik Politikası Konseyi'nin deneyimlerinden de yararlanılabilir. Uluslararası Ulusal Gençlik Politikası Konseyi'nin genç erkekler ve kadınlar, STK'lar, özellikle gençlik STK'ları, hükümetler, parlamentolar, hükümetler arası kuruluşlar, ikili kuruluşlar ve Birleşmiş Milletler tarafından ulusal gençlik politikası kavram ve süreçlerinin tanıtımıyla uğraşan bir kuruluş olduğu belirtilmelidir. Uluslar Sistem de dahil olmak üzere kaliteli gençlik politikası geliştirme ve uygulamasının geliştirilmesine yardımcı olmak için tüm paydaşlarla birlikte çalışır (Mechanisms for the elaboration of Youth Policies, 2022).

Sonuç

Yapılan analizler, Azerbaycan Cumhuriyeti'nde devlet gençlik politikasının uygulanma mekanizmaları hakkında bir takım sonuçlara varmamıza ve önerilerde bulunmamıza izin veriyor. Her şeyden önce, Azerbaycan Cumhuriyeti'nde devlet gençlik politikasının uygulanmasına yönelik mekanizmaların oluşturulması için ilk adımların 20. yüzyılın 90'lı yılların ortalarından itibaren atıldığı açıktır. Gençlik politikasının uygulanması sürecinde Azerbaycan Cumhuriyeti hem devlet kurumlarının hem de sivil toplum kuruluşlarının gücünü aktif olarak kullanmaktadır. Devletin gençlik politikasının uygulanmasında öncü rol, daha önce merkezi yürütme organı olarak ağırlıklı olarak Gençlik ve Spor Bakanlığı'na ait olsa da, daha sonraki dönemlerde yönetim sisteminde yapılan reformlar bu yetkilerin bir kısmının devrine yol açmış, gençlik politikasının daha hareketli ve dinamik bir şekilde uygulanmasına sebep olmuştur. Devlet bağımsızlığına kavuşan Azerbaycan devleti, birçok gençlik örgütünün ortaya çıkmasının da başlatıcısı olmuştur. Analiz, Azerbaycan Cumhuriyeti'nde devlet gençlik politikasının uygulanmasında yer alan ana kurumların, bu alanda devlet politikasını uygulayan devlet organları, bunların yapıları, gençlik fonları, gençlik örgütleri ve bunların oluşturduğu konfederal kurumlar olduğunu göstermektedir, gençlik hareketleri, yüksek ve orta öğretim kurumları, spor federasyonları ve dernekleri yaratıcı organizasyonlardır. Azerbaycan Cumhuriyeti'nde devlet gençlik politikasının uygulanmasının ana mekanizmaları arasında, bu alandaki devlet programlarının ve ulusal stratejilerin hazırlanması, benimsenmesi ve uygulanması ana yer tutmaktadır. Devlet, gençlikle ilgili çeşitli kuruluşlar tarafından ortaya konan proje ve girişimleri desteklemekte, hatta çoğu durumda finansmanını sağlamaktadır. Özellikle Cumhurbaşkanı İlham Aliyev'in iktidarda olduğu yıllarda bu konuda hem hukuki zemin hem de devlet altyapısı oluşturulmuştur. Dünyanın birçok ülkesinde kullanılan gençlerin geleneksel ve özel toplantıları düzenleme mekanizması Azerbaycan devleti tarafından da aktif olarak kullanılmaktadır. Bu tür toplantılar, devletin gençlik politikasının tanımlanmasına ve iyileştirilmesine ve aynı zamanda başarılı bir şekilde uygulanmasına olanak tanır. Devletin gençlik politikasının önemli mekanizmalarından biri olarak gönüllü kurumunun gücü kullanılmakta ve gönüllülüğün sosyal bir kurum olarak gelişmesi teşvik edilmektedir. Azerbaycan devleti de gençleri kamu yönetimine dahil ederek modern zorluklara uyum sağlamaya ve yönetimde hareketliliği ve esnekliği artırmaya çalışıyor. Daha önce de belirtildiği gibi, Azerbaycan devleti yerel koşulları dikkate alarak uluslararası deneyimden yararlanmak için girişimlerde bulunmuştur.

Gelecekte gençlik politikasını geliştirirken uluslararası tecrübeyi bu doğrultuda incelemek ve kabul edilen uluslararası belgelerin hükümlerinden yararlanmak faydalı olacaktır.

Kaynaklar

ATGTİ haqqında məlumat. (2022). Azərbaycan Tələbə Gənclər Təşkilatları İttifaqı:<https://www.atgti.az/haqqimizda>.

Azərbaycan Gəncliyi Dövlət Proqramının (2005-2009-cu illər). (2005, avqust 30). Azərbaycan Respublikasının Ədliyyə Nazirliyi Hüquqi aktların vahid elektron bazası: <https://e-qanun.az/framework/10692>.

Azərbaycan Respublikasında 2020-ci ilin “Könüllülər ili” elan edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı. (2019, dekabr 30). Azərbaycan Respublikasının Prezidentinin rəsmi internet saytı: <https://president.az/az/articles/view/35533>

Azərbaycan Respublikasının Gənclər Fondu haqqında. (2022). Azərbaycan Respublikası Gənclər Fondunun rəsmi internet saytı: <https://youthfoundation.az/about-us/>

Azərbaycan Respublikasının Gənclər Fondunun fəaliyyətinin dəstəklənməsi ilə bağlı əlavə tədbirlər haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı. (2018, 2019 01).

Azərbaycan Respublikasının Prezidentinin rəsmi internetsaytı: <https://president.az/az/articles/view/34328>

Azərbaycan Respublikasının Gənclər və İdman Nazirliyi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanı. (1994, iyul 26). Azərbaycan Respublikasının Ədliyyə Nazirliyi Hüquqi aktların vahid elektron bazası: <https://e-qanun.az/framework/8948>

Azərbaycan Respublikasının Gənclər, İdman və Turizm Nazirliyinin yaradılması haqqında. (2001).Azərbaycan Respublikası Gənclər və İdman Nazirliyinin saytı: mys.gov.az/qanunvericilik/frmanlar/16/azrbaycan-respublikasinin-gnclr-idman-v-turizm-nazirliyinin-yaradilmasi-haqqinda-azrbaycan-respublikasi-prezidentinin-frmani

Biz kimik. (2022). Azərbaycan Respublikası Gənclər Təşkilatları Milli Şurasının internet saytı: <https://nayora.org/az/biz-kimik>

Cavan GH İB – Haqqımızda. (2022). Cavan Gənclər Hərəkatı İctimai Birliyinin saytı: <https://www.cavan.az/az/about>

Cəfərov, A. M. (2012). Azərbaycanın ictimai həyatında gənclərin rolu. (E. B. ilə, Dü.). MDB iştirakçısı olan dövlətlərin Parlamentlərarası Assambleyası Şurasının Katibliyi.

Cəfərov, H. (2009). Azərbaycanda gənclər hərəkatı (XX əsr). Nurlan.

Davam ÜGH – Haqqımızda. (2022). Davam Ümumrespublika Gənclər Hərəkatının saytı: <https://davam.org.az/az/about>

Denstad, F. Y. (2009). Youth Policy Manual: How to develop a national youth strategy. 93. Council of Europe.

Dövlət Proqramları. (2022). Azərbaycan Respublikası Gənclər və İdman Nazirliyinin saytı: www.mys.gov.az/qanunvericilik/dovlt-proqramlari

Əliyev, İ., (2020). Azərbaycan gəncliyi və könüllülük hərəkatı. (may 20). İki sahil: <https://ikisahil.az/post/azerbaycan-gencliyi-ve-konulluluk-herekati>

Fəaliyyət İstiqamətləri. (2022). Azərbaycan Respublikası Gənclər və İdman Nazirliyinin saytı: <https://www.mys.gov.az/gnclr-siyasti/gnclr-tskilatları/ActivityAreas>

Gənclər Fondu. (2022). Naxçıvan Muxtar Respublikası Gənclər Fondunun rəsmi internet saytı: <https://gf.nmr.az/haqqında/>

İnkişafın mərkəzində Sən! (2022). Gənclərin İnkişaf və Karyera Mərkəzinin saytı: <https://gikm.az/#>

Mechanisms for the elaboration of Youth Policies. (2022). Berlin: Youthpolicy: <https://www.youthpolicy.org/mappings/internationalyouthsector/directory/mechanisms/>

Naxçıvan Muxtar Respublikası Gənclər və İdman Nazirliyinin yaradılmasının 90 illiyi qeyd olunub. (2016, yanvar 16). Şərq qapısı, s. 2.

Prezident İlham Əliyev Azərbaycan Gəncləri Gününün 25 illiyinə həsr olunmuş Gənclər Forumunda iştirak edib. (2022, fevral 03). Xalq qəzeti, s. 3.

Valiyev, A., & Babayev, A. (2021). Azerbaijani youth in transition: Is the state youth policy effective enough?. *Journal of Eurasian Studies*, 12 (2), 145–154.

World Programme of Action for Youth. (2022). The official site of UN. The official site of UN: www.un.org/development/desa/youth/world-programme-of-action-for-youth.html